

Trafikutskottets yttrande 2020/21:TU4y

Regeringens forskningsproposition

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 21 januari 2021 att ge bl.a. trafikutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens forskningsproposition (2020/21:60) och de motioner som väckts med anledning av propositionen. Trafikutskottet yttrar sig över de delar i propositionen som berör utskottets beredningsområde samt kommittémotion 2020/21:3805 (SD) yrkande 7.

Trafikutskottet redovisar i yttrandet vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbetet inom utskottets beredningsområde liksom vissa specifika synpunkter med anledning av yrkandet om Sveriges framtida isbrytningsförmåga i följdmotionen. Trafikutskottet anser att utbildningsutskottet bör föreslå att riksdagen avslår motionsförslaget.

I yttrandet finns en avvikande mening (SD).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Regeringen lämnar under varje mandatperiod en forskningspolitisk proposition som anger inriktningen för regeringens politik inom området för de närmast kommande åren. I proposition 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2021–2024. Den omfattar frågor om såväl forskning och innovation som högre utbildning.

Propositionen

I propositionen anger regeringen att forskningspolitiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. I propositionen anges vidare att regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) lämnade förslag om ökade medel till forskning och innovation och redovisade bedömningar av behoven. I budgetpropositionen föreslogs höjningar av anslagen för forskning och utveckling. Åren 2022, 2023 och 2024 beräknas satsningarna till knappt 3,2 miljarder kronor, 3,3 miljarder kronor respektive 3,75 miljarder kronor.

I forskningspropositionen beskrivs satsningarna närmare. Regeringen anger att utgångspunkten för satsningarna är att forskningen ska vara av hög kvalitet och att satsningarna ska ge förutsättningar för fler forskningsmiljöer av högsta kvalitet. Regeringen menar att samhällets utmaningar behöver mötas med satsningar på strategisk forskning av hög kvalitet och innovationssatsningar. De fem övergripande samhällsutmaningar som forskningspropositionen fokuserar på är

- klimat och miljö
- hälsa och välfärd
- digitalisering
- kompetensförsörjning och arbetsliv
- ett demokratiskt och starkt samhälle.

Regeringen framför att de forskningssatsningar som presenteras för att möta utmaningarna är såväl långsiktiga nationella forskningsprogram, där nya föreslås inrättas och befintliga förstärkas, som vissa särskilda forskningssatsningar. Enligt regeringen är det angeläget att hitta synergier med EU:s forskningsprogram, och därför bör en nationell strategi för EU-samarbetet tas fram. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till att möta utmaningarna redovisas, t.ex. insatser i fråga om öppen vetenskap, immateriella tillgångar, jämställdhet och villkoren för en forskarkarriär i högskolan.

När det gäller samhällsutmaningen digitalisering betonar regeringen att dagens samhällsutveckling till stor del drivs och formas av digitaliseringen. I propositionen lyfts bl.a. fram att det är av betydelse för svensk innovationsförmåga att både näringslivet och den offentliga sektorn kan använda digitaliseringens möjligheter och möta dess utmaningar. Regeringen menar att Sverige behöver utveckla och stärka förmågan att dra nytta av data och nya teknologier i nära samverkan mellan forskning, stora och små bolag, näringsliv och offentlig sektor. För att säkerställa internationell konkurrenskraft är det enligt regeringen viktigt att svensk forskning bidrar till att nyskapande teknikområden och digitala samhällslösningar utvecklas och skalas upp. Regeringen uppger bl.a. att man gör ett antal forskningsatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik. Regeringen redogör i propositionen för följande satsningar på forskning och innovation inom digitaliseringsområdet:

- ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser
- forskning om informations- och cybersäkerhet
- ett samverkansprogram om näringslivets digitala strukturomvandling
- utveckling och tillämpning av digital teknik
- nästa generations forsknings- och innovationsmiljöer inriktade mot den datadrivna ekonomin och artificiell intelligens.

När det gäller samhällsutmaningen klimat och miljö betonar regeringen att klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och att Sverige ska vara ledande i klimatomställningen och bli ett fossilfritt föregångsland. Regeringen lyfter fram att utmaningarna är stora inom bl.a. transportsektorn. Regeringen påminner om att etappmålet för inrikes transporter innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes luftfart) senast 2030 ska ha minskat med minst 70 procent jämfört med 2010.

När det gäller olika satsningar på innovation framför regeringen att innovationssystemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Dessa satsningar ska bidra till att möta samhällsutmaningarna, nyttiggöra forskningsresultat och stärka Sverige som kunskapsnation. Regeringen betonar att Sverige är ett av världens mest innovativa länder men att det behövs fortsatta investeringar för att behålla och utveckla innovationssystemet och konkurrenskraften. I propositionen nämns flera olika satsningar. Ett exempel är strategiska innovationsprogram där regeringens ambition är att nästa generations innovationsprogram i större omfattning ska ta sig an områden med bred samhällsrelevans utifrån Agenda 2030, bl.a. med tydligare fokus på fossilfrihet. Ett annat exempel är programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) som är en avtalsreglerad samverkan mellan fordonsindustrin och staten genom Verket för innovationssystem (Vinnova). Regeringen

understryker att investeringar i forskning, utveckling och innovation behövs för att behålla fordonsindustrins konkurrenskraft.

Avslutningsvis föreslår regeringen satsningar som ska värna den fria forskningen. I det ingår ökade medel till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå i syfte att ge förutsättningar för lärosätena att göra strategiska prioriteringar och ta ansvar för hög kvalitet i verksamheten. Regeringen har för avsikt att besluta att Mälardalens högskola ska bli universitet från den 1 januari 2022. Vidare redovisas en modell för en utvecklad myndighetsstyrning med uppföljning och utvärdering som ska bidra till ökad kvalitet. För att internationellt konkurrenskraftig forskning ska kunna bedrivas behöver enligt regeringen svensk forskningsinfrastruktur förstärkas, vilket bedöms kräva både mer medel och en ändamålsenlig organisation och styrning. Regeringen föreslår dessutom ändringar i högskolelagen (1992:1434) för att dels förstärka och tydliggöra högskolans ansvar för samverkan, internationalisering och livslångt lärande, dels främja och värna akademisk frihet i högskolans verksamhet.

Motionerna

Regeringens forskningspolitiska proposition har föranlett fyra följdmotioner. En av dessa innehåller ett yrkande som rör trafikutskottets beredningsområde.

I kommittémotion 2020/21:3805 föreslår Patrick Reslow m.fl. (SD) att regeringen ska börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden, som blir ett renodlat forskningsfartyg (yrkande 7). Motionärerna välkomnar en höjning av anslaget till isbrytaren och forskningsfartyget Oden. På sikt bör dock en ny isbrytare i Odenklass byggas, och regeringen bör skyndsamt börja projektera för ett sådant bygge.

Utskottets ställningstagande

Inledande kommentarer

Trafikutskottet konstaterar inledningsvis att regeringens förslag till riksdagsbeslut handlar om ändringar i högskolelagen, vilka inte direkt faller inom utskottets beredningsområde. Utskottet avstår därför från att yttra sig om forskningspropositionen i denna del.

Trafikutskottet ser det som värdefullt att i det följande inledningsvis redovisa vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbetet inom utskottets beredningsområde, i första hand när det gäller transporter och digitalisering, så att dessa bl.a. kan sättas in i ett större forskningspolitiskt sammanhang i samband med riksdagsbehandlingen av regeringens forskningsproposition.

Trafikutskottet lämnar därefter vissa specifika synpunkter med anledning av det motionsyrkande som behandlas i detta yttrande.

Forskning och innovation inom trafikutskottets beredningsområde

Trafikutskottet vill understryka att forskning och innovation är av strategisk betydelse för många av frågorna inom trafikutskottets beredningsområde. Forskning och innovation har också väsentlig betydelse för att uppnå såväl de transportpolitiska som de digitaliseringspolitiska målen.

Regeringen har i forskningspropositionen pekat ut fem övergripande samhällsutmaningar. Utskottet vill särskilt framhålla att utmaningarna inom klimat och miljö samt digitalisering är viktiga att hantera för att både uppnå en hållbar utveckling globalt sett och stärka konkurrenskraften.

Transporter

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Trafikutskottet har vid flera tillfällen framhållit att omställningen till ett långsiktigt hållbart transportsystem är en av de största utmaningarna som transportpolitiken står inför. Riksdagen har beslutat att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. I budgetpropositionen för 2020 har regeringen meddelat att detta mål också ska användas som ett etappmål till det transportpolitiska hänsynsmålet som riksdagen har fattat beslut om. Vidare har riksdagen beslutat om klimatmålet att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Alla samhällssektorer på alla nivåer behöver enligt propositionen bidra till en hållbar och fossilfri utveckling. I den klimatpolitiska handlingsplanen görs bl.a. bedömningen att ett etappmål för flygets klimatpåverkan bör införas (prop. 2019/20:65, bet. 2019/20:MJU16, rskr. 2019/20:314).

Utskottet delar regeringens uppfattning att klimatfrågan är vår tids ödesfråga och att Sverige ska vara ledande i klimatomställningen och bli ett fossilfritt föregångsland. Utskottet vill understryka att satsningar på forskning och innovation är angelägna för att kunna möta utmaningarna inom transportsystemet liksom för att fullt ut kunna tillvarata möjligheterna med den snabbt ökande digitaliseringen och ny teknik som artificiell intelligens (AI). Inte minst behövs det forskning kring omställningen av transportsystemet för att uppnå klimatmålet och klara målen i Agenda 2030, t.ex. hållbara resmönster, elektrifiering och fossilfria bränslen. Utskottet vill betona vikten av att Sverige ligger i framkant i utvecklingsfrågor och att detta innebär en stor konkurrensfördel för svenska företag. Utskottet välkomnar regeringens besked att innovationssystemet ska stärkas med satsningar som avser bl.a. strategiska

innovationsprogram, forskningsinstitut, test- och demonstrationsmiljöer samt sänkta trösklar för nyttiggörande och kommersialisering. Utskottet vill liksom regeringen i detta sammanhang lyfta fram att utmaningarna är särskilt stora inom transportsektorn. Det är därför av stor betydelse att forsknings- och innovationspolitiken bidrar till ökad kunskap för att kunna skapa ett system med fossilfria och resurseffektiva transporter och resor.

Utskottet vill i sammanhanget uppmärksamma behovet av ökad forskning och innovation när det gäller hållbara och gröna bränslen, såsom biobränslen, vätgas och biogas, för att transportsektorn ska kunna klara etappmålet för inrikes transporter och minska flygets klimatpåverkan. Utskottet kan konstatera att regeringen i budgetpropositionen för 2021 har framfört att bl.a. ökad användning av biodrivmedel, val av andra trafikslag samt utveckling av elflyg kan spela viktiga roller för att flygets miljö- och klimatpåverkan ska minska. Regeringen föreslog i budgetpropositionen bl.a. en förlängning av stödet till forskning och utveckling av flygbiobränslen samt en satsning för att främja utvecklingen av elflyg. Utskottet vill peka på att det har behandlat frågan om att främja hållbara biobränslen för flyg vid olika tillfällen. Utskottet har bl.a. betonat att en omställning av luftfarten för att bryta fossilberoendet och minska utsläppen är såväl nödvändig som möjlig, vilket dock förutsätter ett samhälle där transporter används på ett mer effektivt sätt. Utskottet har bl.a. framfört att utvecklingen av elflygplan kan vara en viktig del i att hitta klimatsmarta lösningar som bidrar till den omställning som behövs inom flygsektorn (bet. 2019/20:TU12). Utskottet vill även, som nämnts tidigare, lyfta fram behovet av forskning kring hållbara resmönster.

Utskottet vill vidare betona behovet av forskning som tillämpar ett trafikslagsövergripande perspektiv. Det behövs t.ex. forskning om hur man kan tillfredsställa behoven hos medborgare och näringsliv för att kunna möta utmaningarna inom transportsystemet. Utskottet vill i detta sammanhang betona att forskning och kunskapsuppbyggnad behövs inom samtliga transportområden. Utskottet kan konstatera att det inom ett antal transportområden finns särskilt stora behov av ökad forskning, inte minst i fråga om cykling och järnväg. Det är exempelvis viktigt att förbättra kunskapen om cyklingens villkor och om vilka åtgärder som är effektiva att vidta för att främja ett ökat och säkert cyklande. Det är också viktigt med forskning om bl.a. hur olika transportsätt och tjänster kan kombineras för att möta förändrade beteenden och krav från resenärerna. När det gäller cykling vill utskottet påminna om att regeringen i budgetpropositionen för 2021 anförde att andelen som reser med cykel ska öka. Regeringen föreslog bl.a. att medel för cykelforskning avsätts för Cykelcentrum vid Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI). För att stärka VTI:s forsknings- och utvecklingsåtaganden inom infrastruktur och transporter föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2021 att institutet ska tillföras ytterligare medel. Regeringen framförde att en förstärkning också är viktig för att VTI även i fortsättningen ska kunna bidra till att kunskapen om transportsektorn

utvecklas. Utskottet tillstyrkte regeringens förslag till anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer (bet. 2020/21:TU1).

Utskottet vill även påminna om de förslag på åtgärder inom forskning och innovation som finns i handlingsplanen från 2018 för att stärka svensk sjöfart (TRV 2018/93261). Där konstateras att Sverige behöver forskning inom både miljö och klimat men också säkerhet och social hållbarhet för att svenska rederier ska kunna behålla en ledande position inom dessa områden. Regeringens nationella godstransportstrategi från 2018 (N2018.21) betonar vikten av forskning och innovation, och för att stärka Sveriges konkurrenskraft krävs förmåga att skapa och producera innovativa lösningar och tekniker samt att utveckla befintliga och nya företag. Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att bredda och utöka stödet till forskning och innovation på sjöfartsområdet för att underlätta för en överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och minska utsläpp av växthusgaser. Enligt handlingsplanen ska Trafikverket, Vinnova och Energimyndigheten bl.a. se över sina utlysningar till forskning och innovation så att de styr mot målet om ökad överflyttning till sjöfart.

Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att det i forskningspropositionen nämns flera olika satsningar och att en del av dem återfinns inom transportområdet. Ett exempel är de strategiska innovationsprogrammen där ambitionen är att nästa generations program i större omfattning ska ta sig an områden med bred samhällsrelevans utifrån Agenda 2030, bl.a. med tydligare fokus på fossilfrihet. Ett annat exempel är programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) som är en avtalsreglerad samverkan mellan fordonsindustrin och staten genom Vinnova. Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att Sverige ska bli ett fossilfritt föregångsland och att investeringar i forskning, utveckling och innovation behövs för att behålla fordonsindustrins konkurrenskraft. Utskottet ser mycket positivt på det samarbete som pågår mellan staten och fordonsindustrin inom FFI. För att behålla fordonsindustrins konkurrenskraft är det enligt utskottet viktigt att både investera i forskning, utveckling och innovation utifrån framtidens lösningar och säkra kompetensförsörjningen.

Utskottet har i flera olika sammanhang framhållit att ett effektivt, tillgängligt transportsystem kräver ny kunskap och nya innovativa lösningar, senast i betänkande 2019/20:TU7. Utskottet ser med tillfredsställelse på att det genom den nationella planen för transportinfrastrukturen 2018–2029 totalt fördelas knappt 8 miljarder kronor till forskning och innovation under planperioden. Insatserna omfattar samtliga trafikslag, och det innebär en ökning från föregående planperiod. Särskilda satsningar ska göras på test och demonstration, och ett större fokus ska ligga på förkommersiell upphandling och på att inhämta internationell kunskap för att höja innovationstakten och öka tillämpningen av forskningsresultat. Utskottet ser mycket positivt på att den nationella planen innehåller medel för forskning och innovation, inte minst eftersom staten avsätter betydande belopp för infrastrukturprojekt. Utskottet vill i sammanhanget peka på vikten av fördjupad forskning kring och

fortsatta analyser av bl.a. kostnader, effektbedömningar, transportpolitisk måluppfyllelse och kostnadseffektivitet i samband med infrastrukturinvesteringar.

Utskottet noterar att Trafikverket i inriktningsunderlaget inför transportinfrastrukturplaneringen för kommande period uppmärksammar att helhetsbilden för finansiering av transportinriktad forskning och innovation har förändrats märkbart de senaste åren. Transportsektorns aktörer går enligt Trafikverket allt oftare in aktivt och finansierar kompetensförstärkning och kunskapsuppbyggande på svenska lärosäten, främst för att lösa samhällets och branschens stora utmaningar, men även för branschens kompetensförsörjning. Utskottet vill uppmärksamma att Trafikverket menar att transportforskning ofta har svårt att hävda sig i den interna konkurrensen om fakultetsmedlen på flera lärosäten. Trots att transportforskning har hög samhällelig relevans, premieras området inte alltid i akademiska rankningar. Därför är de statliga transportforskningsmedlen enligt Trafikverket viktiga för att tillgodose framtidens kunskapsbehov.

Utskottet konstaterar att det i Trafikverkets inriktningsunderlag betonas att hela transportsystemet ska bli fossiloberoende inom en snar framtid och att omställningen till fossilfrihet kräver teknikutveckling och forskning om nya eller förbättrade funktioner, fordon och farkoster samt drivmedel för alla trafikslag. I inriktningsunderlaget föreslår Trafikverket att årliga resurser för forskning och innovation, planering, stöd och myndighetsutövning ska minst uppgå till dagens nivåer. Totalt fördelas enligt gällande plan (2018–2029) 7,9 miljarder kronor till forskning och innovation, varav 4,5 miljarder kronor från utvecklingsanslaget och 3,4 miljarder kronor från vidmakthållandeanslaget.

Utskottet noterar att Trafikverket menar att forsknings- och innovationsinsatserna behöver fokusera på att minska klimatpåverkande utsläpp, bl.a. genom lösningar som bidrar till snabb elektrifiering i alla trafikslagen. Transportområdet genomgår ett paradigmskifte där digitalisering genomsyrar all utveckling. Framtida forskning inom infrastrukturområdet behöver enligt Trafikverket i större utsträckning än hittills bedrivas ur ett livscykelperspektiv. Trafikverket för fram att tvärvetenskaplig forskning och innovation som beaktar olika sociala gruppers behov och tar ett bredare grepp kring mobilitet, bostadsbyggande och planering är av stor betydelse för att öka kunskapen om hur transportplanering kan bidra till ett mer tillgängligt och inkluderande Sverige. Här ingår även möjligheterna att upprätthålla en god tillgänglighet på landsbygden.

Utskottet vill i detta sammanhang peka på att trafikutskottets arbetsgrupp för forsknings- och framtidsfrågor förra året tog fram rapporten Mobilitet på landsbygder – forskningsöversikt och nulägesbeskrivning (2019/20:RFR10). I rapporten presenteras forskning om olika mobilitetslösningar som skulle kunna öka tillgängligheten på landsbygder. Det konstateras att på kort sikt kan nya former av kollektivtrafik, bildelning, kombinerade transporter och elbilar öka tillgängligheten på landsbygder. På längre sikt kan självkörande minibussar, drönare och elflygplan bidra till ökad tillgänglighet. I

trafikutskottets forskningsöversikt presenteras även studier om vilken roll som vanor och beteenden spelar för valet av färdmedel, samt forskning om affärsmodeller och behovet av styrning och regelverk för en hållbar tillgänglighet på landsbygder. Trafikutskottets arbetsgrupp framför bl.a. att teknikutvecklingen inom digitalisering, automatisering och elektrifiering kan innebära en förbättring av befintliga mobilitetslösningar och underlätta för nya innovativa mobilitetstjänster på landsbygder. Utskottsgruppen konstaterar samtidigt att den rådande teknikutvecklingen ställer nya krav på kollektivtrafikmyndigheterna och på en väl utbyggd infrastruktur, både fysisk och digital, och att det är viktigt att skaffa och sprida kunskap om vilka mobilitetslösningar som fungerar var.

Utskottet vill även lyfta fram behovet av forskning kring beteendeförändringar och nya transportbehov. Viktiga frågor att uppmärksamma kan vara förändrade krav på transportsystemet utifrån de beteendeförändringar som har uppkommit i samband med den pågående pandemin och vilka beteendeändringar som krävs för att uppnå bl.a. klimatmålet och målen i Agenda 2030. Det kan bl.a. handla om distansarbete, digitalisering, e-handel och ett ökat intresse för boende i glesbygd.

Utskottet vill slutligen även lyfta fram vikten av forskning kring transportsystemet från ett jämställdhetsperspektiv. Det transportpolitiska funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, och utskottet vill understryka att vårt transportsystem ska svara likvärdigt i förhållande till kvinnors och mäns olika behov.

Digitalisering

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). För att skapa förutsättningar för en fortsättningsvis långsiktig och hållbar digitalisering till nytta för samhällsutvecklingen och näringslivet fattade regeringen i maj 2017 beslut om strategin För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Den innehåller fem delmål, varav ett delmål innebär att i Sverige ska de bästa förutsättningarna finnas för att digitalt drivna innovationer ska utvecklas, spridas och användas.

Trafikutskottet delar regeringens bedömning att det är av betydelse för svensk innovationsförmåga att både näringslivet och den offentliga sektorn kan använda digitaliseringens möjligheter och möta dess utmaningar. Sverige behöver utveckla och stärka förmågan att dra nytta av data och nya teknologier i nära samverkan mellan forskning, stora och små bolag, näringsliv och offentlig sektor. Utskottet vill liksom regeringen framhålla att för att säkerställa internationell konkurrenskraft är det viktigt att svensk forskning

bidrar till att nyskapande teknikområden och digitala samhällslösningar utvecklas och skalas upp. Utskottet välkomnar att regeringen gör ett antal forskningssatsningar för att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik. Utskottet understryker vidare att användningen av data är en central förutsättning för datadriven innovation, däribland artificiell intelligens (AI).

Angående Sveriges framtida isbrytningsförmåga

Mot bakgrund av yrkandet i motion 2020/21:3805 (SD) om att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden som föreslås bli ett renodlat forskningsfartyg vill utskottet inledningsvis peka på följande. Utskottet noterar att regeringen i den aktuella forskningspropositionen konstaterar att Polarforskningssekreteriatet står inför en period med ökade kostnader samtidigt som behovet av expeditioner i polarområdena är stort och kräver lång planering.

Utskottet konstaterar att forskningsfartyget Oden är en isbrytare som är utrustad med avancerad vetenskaplig utrustning och byggd för att genomföra forskningsexpeditioner i polarhaven. Enligt Sveriges strategi för den arktiska regionen är den polarforskning som bedrivs med Oden som plattform central för Sveriges roll i Arktis och för det internationella klimat- och miljöarbetet (skr. 2020/21:7). Utskottet konstaterar att regeringen uppger att en ny överenskommelse med Sjöfartsverket om hyra av Oden från 2019 medför ökade kostnader för drivmedel, teknikutveckling och investeringsbehov. För att behålla nuvarande aktivitetsnivå under perioden 2021–2024 för den fartygsbaserade forskningen behövs enligt regeringen en förstärkning. Inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag avsätts 17 miljoner kronor varje år under perioden 2021–2024 för en satsning på Oden. Utskottet har inget att invända mot detta.

När det gäller frågan om isbrytare har trafikutskottet anfört följande i betänkande 2020/21:TU1. Det är Sjöfartsverket som förvaltar och ansvarar för statens isbrytare. Sjöfartsverket har gjort bedömningen att om verket även fortsättningsvis ska kunna utföra sitt uppdrag att tillhandahålla effektiva och pålitliga isbrytjänster bör en förnyelseprocess av de tre isbrytarna i Atleklassen påbörjas. Utskottet ville i det sammanhanget framhålla vad infrastrukturministern anförde i en interpellation i mars 2020 om behovet av nya isbrytare (ip. 2019/20:335). Ministern pekade på att den svenska isbrytarflottan är ålderstigen och på att Sjöfartsverket står inför behov av att investera i flottan de kommande åren för att säkerställa att handelssjöfarten kan trafikera samtliga svenska farvatten under hela året. Infrastrukturministern pekade vidare på det arbete som Sjöfartsverket har inlett för att ta fram en prototyp för en ny isbrytare samt på att regeringen har gett Sjöfartsverket i uppdrag att återkomma med de närmare tekniska och finansiella förutsättningarna för att fortsätta med denna förnyelseprocess. Utskottet

välkomnade infrastrukturministerns uttalande om att han efter att Sjöfartsverket har redovisat detta är beredd att verka för att myndigheten ska ges förutsättningar att kunna fortsätta med denna förnyelseprocess.

Utskottet kan avslutningsvis konstatera att ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 med anknytning till frågan om isbrytare kommer att behandlas av trafikutskottet under våren 2021 i betänkande 2020/21:TU7 Sjöfartsfrågor. Därmed anser trafikutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 7.

Stockholm den 23 februari 2021

På trafikutskottets vägnar

Jens Holm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jens Holm (V), Anders Åkesson (C), Magnus Jacobsson (KD), Teres Lindberg (S), Denis Begic (S), Maria Stockhaus (M), Jasenko Omanovic (S), Sten Bergheden (M), Jimmy Ståhl (SD), Anders Hansson (M), Thomas Morell (SD), Johan Büser (S), Elin Gustafsson (S), Helena Gellerman (L), Patrik Jönsson (SD), Emma Berginger (MP) och Åsa Coenraads (M).

Avvikande mening

Sveriges framtida isbrytningsförmåga (SD)

Jimmy Ståhl (SD), Thomas Morell (SD) och Patrik Jönsson (SD) anför:

Vi kan konstatera att regeringen aviserar en höjning av anslaget till isbrytaren och forskningsfartyget Oden genom Vetenskapsrådets budgetramar för att bl.a. täcka ökade kostnader för drivmedel och teknikutveckling. Vi vill framhålla att detta i nuläget är ett välkommet bidrag till den viktiga verksamhet som Oden bedriver. På sikt anser vi dock att en ny isbrytare i Odenklass bör byggas samt att regeringen skyndsamt bör börja projektera för detta bygge. Vi menar att Oden bör renoveras och göras om till ett rent forskningsfartyg, eftersom Oden är det enda forskningsfartyg i världen som kan utföra ett flertal forskningsuppgifter i polarområdena.

Sammanfattningsvis menar vi att regeringen bör börja projektera för Sveriges framtida isbrytningsförmåga där en ny isbrytare ersätter Oden som bör bli ett renodlat forskningsfartyg. Mot denna bakgrund anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3805 (SD) yrkande 7.